

ทวี เหนือ กาล: การวิเคราะห์ความงามพุทธศิลป์สู่การศิลปะเชิงปัญญา ด้วยการผสมผสานแนวคิดสัญญาวิทยาของชาลส์ เพียร์ส

Thawi Nuea Kaan: A Semiotic Analysis of Buddhist Aesthetics toward Intellectual Art through the Integration of Charles Peirce's Theory

วันที่ได้รับบทความ 27 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ 19 พฤษภาคม 2569

วันที่ตอบรับการเผยแพร่ 20 พฤษภาคม 2569

Received 27 March 2026

Revised 19 May 2026

Accepted 20 May 2026

ยรรยงวรกร ทองแย้ม*

Yanyongvorakorn Thongyaem*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ชีวประวัติและความงามพุทธศิลป์ของ ทวี บุณยเขตต์ ผ่านสื่อประวัติและจัดกลุ่มเนื้อหาสัญญาในการประพันธ์บทเพลง ทวี เหนือ กาล ศิลปินแห่งชาติ โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาแบบดั้งเดิมคือเอกสารสิ่งจัดแสดงและการสังเกตภาคสนาม โดยไม่ได้เก็บข้อมูลกับบุคคล และใช้การประยุกต์แนวคิดศิลปะเชิงปัญญาเข้ากับกรอบสัญญาวิทยาของชาลส์ เพียร์ส เพื่อสกัดให้ได้แก่นและคำสำคัญที่สะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรมและพุทธศิลป์ แล้วนำผลการวิเคราะห์ไปสร้างสรรค์เป็นบทเพลงประกอบสารคดีที่มีรากฐานเชิงประวัติและความหมายผ่านกระบวนการคิดและการตีความเชิงวัฒนธรรม

ผลการศึกษาพบว่าข้อมูลชีวประวัติและสื่อประวัติสามารถจัดกลุ่มเป็นหัวข้อสำคัญ ได้แก่ ชีวิตการทำงาน การสะสม การบูรณะ ความงามทางพุทธศิลป์ และค่ายก่อง ซึ่งแต่ละหัวข้อสามารถอ่านออกเป็นสัญญาณที่สะท้อนรูปลักษณ์ การปฏิบัติ และคุณค่าทางวัฒนธรรม การจัดหมวดหมู่เชิงสัญญาณดังกล่าวถูกนำมาออกแบบเป็นสิ่งแวดล้อมทางจินตนาการสำหรับการประพันธ์ ทำให้บทเพลง ทวี เหนือ กาล ทำหน้าที่ทั้งเป็นงานกวีและสื่อร่วมสมัยที่สื่อสารมรดกทางศิลปวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน ผลงานนี้จึงเสนอแนวทางการเปลี่ยนผ่านมรดกทางวัฒนธรรมจากวัตถุจัดแสดงไปสู่ประสบการณ์ทางปัญญาผ่านการผสมผสานระหว่างการใช้วิเคราะห์เชิงสัญญาและการสร้างสรรค์เชิงศิลป์.

คำสำคัญ: พุทธศิลป์, ศิลปะเชิงปัญญา, สัญญาวิทยา, ชาลส์ เพียร์ส, บทเพลงสร้างสรรค์

*สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

*Communication Arts Program, Faculty of Management Science, Pibulsongkram Rajabhat University

*Corresponding author E-mail: Yanyongvorakorn.t@psru.ac.th

Abstract

This study aims to analyze the biography and aesthetic dimensions of Buddhist art associated with Thawi Burunakhet through archival and museum media, and to categorize semiotic content for the composition of the documentary song Thawi Nuea Kaan. Employing a document and exhibit based content analysis supplemented by field observation (without primary interviews), the research integrates an intellectual/artistic framework with Charles Peirce's semiotic model to extract core meanings and key lexical items that reflect cultural and artistic values. Findings from the semiotic coding distinguishing iconic (formal/visual), indexical (actions/events), and symbolic (cultural/ideological) elements are used as evidence based source material for creative composition. The study demonstrates a method for translating historically grounded semiotic insights into musical narrative and lyrical structure, thereby producing a documentary soundtrack that is both interpretively rigorous and culturally resonant.

Results indicate that the biographical and historical sources can be organized into principal themes: professional life, collecting, restoration, Buddhist artistic aesthetics, and honorific recognition. Each theme functions as a semiotic domain that conveys appearance, practice, and cultural value. These semiotic groupings were designed as imaginative environments for composition, enabling the resulting song to operate both as poetic work and as contemporary media that communicates cultural heritage deeply and sustainably. The project thus proposes a pathway for transforming exhibited objects into intellectual experiences through the integration of semiotic analysis and artistic creation.

Keywords: Buddhist Art, Intellectual Art, Semiotic, Charles Peirce's, Creative Song

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ซึ่งแม้จะนำมาซึ่งความสะดวกสบาย แต่ก็เสี่ยงทำให้คุณค่าทางจิตใจและมรดกศิลปวัฒนธรรมถูกละเลย การฟื้นฟูและสื่อสารคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องเร่งด่วน โดยเฉพาะเมื่อการสื่อสารร่วมสมัยสามารถสร้างประสบการณ์เชิงอารมณ์และความเข้าใจที่ลึกซึ้งผ่านการผสมผสานภาพ เสียง และการเคลื่อนไหว (Phetruang, 2019)

ในบริบทท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลกมีทรัพยากรวัฒนธรรมที่โดดเด่นและพร้อมแปรเปลี่ยนเป็นซอฟต์แวร์ทางวัฒนธรรมระดับชุมชน ได้แก่ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจันทวี และ โรงหล่อพระบูรณะไทย (จันทวี) ซึ่งเชื่อมโยงกับบุคคลสำคัญคือ ทวี บูรณเขตต์ ศิลปินแห่งชาติผู้เป็นทั้งช่างฝีมือและนักสะสมของเก่า สถานที่และผลงานเหล่านี้สะท้อนทั้งเรื่องราวชีวิตช่างฝีมือ วิถีชุมชน และความงามของพุทธศิลป์ในมิติของสี แสง ท่าทาง และสัดส่วน ที่สามารถอ่านออกเป็นสัญญาณเชิงวัฒนธรรมได้หนังสือประวัติและเอกสารที่เกี่ยวข้องชี้ชัดว่าทวีเป็นผู้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ และได้รับการยกย่องในฐานะผู้รักษาและสืบทอดมรดกทางช่างศิลป์ของท้องถิ่น

แม้สถานที่และผลงานจะมีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์และสุนทรีย์ แต่ปัจจุบันยังขาดสื่อร่วมสมัยที่น่าเสนอทั้งมิติเรื่องเล่าและมิติความงามของพุทธศิลป์ให้เข้าถึงผู้ชมวงกว้าง การขาดสื่อเชิงสร้างสรรค์ที่มีรากฐานเชิงประวัติและสัญลักษณ์จึงเป็นช่องว่างสำคัญ หากไม่เร่งพัฒนา ช่องว่างนี้อาจทำให้ความหมายเชิงวัฒนธรรมและความรู้เกี่ยวกับช่างฝีมือท้องถิ่นถูกลืมหรือถูกตีความผิดเพี้ยนเมื่อเผชิญกับกระแสสื่อสมัยใหม่ ซึ่งการใช้เพลงจะช่วยเสริมสร้างและรังสรรค์ให้ตระหนักถึงคุณค่าได้ เช่นงานวิจัยเรื่อง บทเพลง กับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่าการใช้เพลงมีส่วนสำคัญที่สร้างแรงบันดาลใจให้เห็นคุณค่าได้อย่างมีนัยสำคัญ เพราะดนตรีมีองค์ประกอบสำคัญในการเห็นคุณค่าได้ (Jaiwang, 2021)

อีกทั้งปรีชา เกาทอง เสนอแนวคิด ศิลปะในเชิงปัญญาว่า งานศิลป์ไม่ได้เกิดจากทักษะเชิงเทคนิคเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างแรงบันดาลใจ แนวความคิด เทคนิคการสร้างสรรค และการตีความเชิงวัฒนธรรม ซึ่งนำไปสู่การผลิตงานที่มีทั้งรูปลักษณ์และความหมายเชิงปัญญา แนวคิดนี้มีความสำคัญต่อบทบาทของงานวิจัยเพราะชี้ให้เห็นกรอบคิดที่รองรับการเปลี่ยนผ่านจากวัตถุจัดแสดงทางพุทธศิลป์ไปสู่สื่อร่วมสมัยที่สร้างประสบการณ์ทางปัญญา การให้ความสำคัญกับขั้นตอนการคิดและการตีความมากกว่าการเน้นเพียงทักษะเชิงปฏิบัติ ช่วยทำให้การประพันธ์เพลงหรือการออกแบบสื่อมีรากฐานเชิงความหมาย และสามารถสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และยังสะท้อนความหมายเชิงสัญลักษณ์และประวัติศาสตร์ของทิว บุรณเขตต์ อย่างมีเหตุผลและยั่งยืน (Thauthong, 2014)

ด้วยเหตุนี้ การนำกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาแบบดั้งเดิม (Conventional Content Analysis) ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมโดยเฉพาะแนวคิดของ Charles Peirce มาสกัดแก่น คำสำคัญ และภาพเชิงสัญลักษณ์จากชีวประวัติและสื่อประวัติของทิว แล้วแปลงเป็นวัตถุดิบสำหรับการประพันธ์บทเพลงประกอบสารคดี จึงเป็นแนวทางที่ตอบโจทย์ทั้งเชิงวิชาการ ช่วยสร้างความเข้าใจเชิงสัญลักษณ์ของพุทธศิลป์และการทำงานของช่างฝีมือในบริบทท้องถิ่นและเชิงปฏิบัติ ผลงานเพลงและสื่อสารคดีที่เกิดขึ้นจะเป็นสื่อร่วมสมัยที่สามารถสื่อสารมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าได้

ดังนั้น โครงการวิจัยภายใต้ชื่อ ทิว เหนือ กาล: การวิเคราะห์ความงามพุทธศิลป์สู่การศิลปะเชิงปัญญาด้วยการผสมผสานแนวคิดสัญลักษณ์วิทยาของชาลส์ เพียร์ส จึงมีความจำเป็นและสอดคล้องกับบริบทปัญหาดังกล่าว โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ชีวประวัติผ่านสื่อประวัติเพื่อจัดกลุ่มเนื้อหาสัญลักษณ์และแปลงผลเป็นบทเพลงที่มีรากฐานเชิงประวัติและความหมายเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยเติมเต็มช่องว่างของสื่อร่วมสมัยสำหรับพิพิธภัณฑ์และชุมชนท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ชีวประวัติและความงามพุทธศิลป์ของ ทิว บุรณเขตต์ ผ่านสื่อประวัติและจัดกลุ่มเนื้อหาสัญลักษณ์ในการประพันธ์บทเพลง ทิว เหนือ กาล

ทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษากระบวนการคิดเป็นกรอบในการสร้างสรรคงานโดยมีรายละเอียดก่อนเป็นกรอบแนวคิดและวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้ กระบวนการคิดอันประกอบไปด้วย แนวคิดเรื่องกระบวนการวิจัยเชิงสร้างสรรค์และแนวคิดทฤษฎีสัญลักษณ์วิทยา

1. แนวคิดเรื่องกระบวนการวิจัยเชิงสร้างสรรค์

ปรีชา เกาทอง (Thauthong, 2014) ได้อธิบายกระบวนการสร้างงานศิลปะว่าไม่ได้เกิดขึ้นเพียงจากการใช้ทักษะทางเทคนิค แต่เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่าง แรงบันดาลใจ ความคิด และการสื่อสารเชิงความหมาย จนกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า ศิลปะในเชิงปัญญา ซึ่งสามารถอธิบายได้เป็นลำดับขั้นดังนี้

ศิลปะในเชิงปัญญา กระบวนการสร้างสรรค์และการตีความ การสร้างงานศิลปะมิได้เป็นเพียงการผลิตวัตถุที่มีความงามทางสายตา หากแต่เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนซึ่งเชื่อมโยงระหว่างแรงบันดาลใจ ความคิดเชิงแนวทาง เทคนิคการสร้างสรรค์ และการตีความเชิงวัฒนธรรม กระบวนการนี้นำไปสู่สิ่งที่เรียกว่าศิลปะในเชิงปัญญา (Intellectual Art) ซึ่งสามารถอธิบายได้เป็นลำดับขั้นตอนที่เริ่มต้นจากการศึกษา แรงบันดาลใจ (Conceptual) ซึ่งเป็นจุดประกายสำคัญที่ผลักดันให้ศิลปินเข้าสู่การสร้างสรรค์ จากนั้นจึงพัฒนาเป็น แนวความคิด (Concept) ที่มีการจัดระบบและกำหนดทิศทางอย่างชัดเจน เมื่อแนวคิดถูกวางรากฐานแล้ว ศิลปินจะเลือกรูปแบบและสื่อ (Multimedia) ที่เหมาะสม รวมถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับ วัสดุ เทคนิค และวิธีการ เพื่อให้การสร้างสรรค์เป็นไปได้อย่างจริงจัง ในขั้นต่อมา สิ่งแวดล้อมและจินตนาการ (Imagination) มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมงานศิลป์ให้สัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมและสังคม

งานศิลป์ที่เกิดขึ้นจึงมิใช่เพียงการจัดองค์ประกอบทางรูปทรง แต่ยังสะท้อน เนื้อหา ความหมาย ความรู้สึก และความสะเทือนใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างผลกระทบทางอารมณ์แก่ผู้ชม เมื่อผู้ชมรับรู้และตีความ จะเกิดการเชื่อมโยงกับประสบการณ์และความคิดส่วนบุคคล ทำให้งานศิลป์มีมิติทางปัญญาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น แผนภาพที่อธิบายแนวคิดนี้ยังชี้ให้เห็นถึง สัดส่วนระหว่างความคิดและงานศิลป์ โดยเสนอว่าศิลปะเชิงปัญญาอาจประกอบด้วยความคิดในสัดส่วนที่มากกว่างานศิลป์ เช่น ความคิด 80% งานศิลป์ 20% หรือความคิด 70% งานศิลป์ 30% ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแก่นแท้ของงานศิลป์ประเภื่อนี้อยู่ที่การใช้ความคิดเป็นฐานในการสร้างสรรค์ มากกว่าการเน้นเพียงทักษะเชิงปฏิบัติ

งานวิจัยสร้างสรรค์เนื้อเพลงทวิ เนื้อ กาลได้ประยุกต์ใช้แนวคิด (Intellectual Art) ของ Thauthong (2014) เนื่องจากผู้วิจัยให้ความสำคัญกับกระบวนการทางความคิดและการตีความเชิงวัฒนธรรมในสัดส่วนที่มากกว่ากระบวนการผลิตเชิงเทคนิค โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านมรดกทางวัฒนธรรมจากวัตถุจัดแสดง (Physical Object) ไปสู่การสร้างประสบการณ์ทางปัญญา (Intellectual Experience) ผ่านสื่อร่วมสมัย เพื่อสร้างผลกระทบทางความรู้สึกและการรับรู้คุณค่าในระดับลึกแก่ผู้ชม

2. ทฤษฎีสัญญาวิทยา ของ ชาลส์ เพียร์ส (Semiology)

กรอบสัญญาวิทยาของ Charles Peirce (1955) เสนอมุมมองการสื่อสารที่เน้นการทำงานของสัญญาณในสามรูปแบบหลักคือ ไอคอน (Icon) ดัชนี (Index) และ สัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งช่วยขยายการอ่านความหมายของวัตถุศิลปกรรมจากเพียงรูปลักษณ์ไปสู่การเชื่อมโยงกับการปฏิบัติและคุณค่าทางวัฒนธรรม ในบริบทของพุทธศิลป์ ไอคอนทำหน้าที่สะท้อนรูปลักษณ์และคุณลักษณะทางกายภาพของงาน เช่น ลวดลาย สัตว์ส่วน และความประณีต ดัชนีชี้ให้เห็นการกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การบูรณะ หรือการสะสม ซึ่งเผยให้เห็นแรงจูงใจและบริบทสังคมของช่างฝีมือ ขณะที่สัญลักษณ์สะท้อนความหมายเชิงจิตวิญญาณและค่านิยมที่ต้องอาศัยการรับรู้ร่วมกันของชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน จะเห็นได้ว่ากระบวนการออกแบบดังกล่าวสอดคล้องกับโครงสร้างการสื่อสารเชิงสัญญาณที่ Charles Peirce (1995) เสนอไว้ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1) Icon (ไอคอน) ข้อความหรือภาพที่สะท้อนรูปลักษณ์และคุณลักษณะของผลงานช่าง เช่น การบรรยายความประณีตของการหล่อพระพุทธรูป หรือการกล่าวถึงสัดส่วนทองคำในพุทธศิลป์ ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ที่เลียนแบบความงามและรูปทรงจริงของศิลปกรรม

2) Index (ดัชนี) ข้อความที่ชี้ถึงการกระทำหรือเหตุการณ์ในชีวิตของทิว เช่น การลงมือบูรณะวัดสุโขทัย การสะสมของเก่า หรือการสอนศิลปะให้เยาวชน ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงกระบวนการและแรงจูงใจของศิลปิน ซึ่งเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

3) Symbol (สัญลักษณ์) ข้อความที่สะท้อนคุณค่าทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรม เช่น วลี บรรจงความรัก หรือ เนื้อกาล ที่สื่อถึงความศรัทธาและการอุทิศตนต่อศิลปะและพระพุทธศาสนา สัญลักษณ์ประเภทนี้ต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในระดับวัฒนธรรม

กระบวนการสร้างสรรค์การออกแบบการแสดงเชิงสัญลักษณ์ที่แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ เนื้อความ กลิ่นอาย ศิลปร่วมสมัย และวัฒนธรรมข้ามวัฒนธรรม (Cross Culture) สามารถอธิบายได้ว่าเป็นการผสมผสานทั้ง Icon, Index และ Symbol เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างงานที่มีทั้งความงามเชิงสุนทรีย์และความหมายเชิงปัญญา

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารและสื่อประวัติที่เกี่ยวข้องกับ ทิว บูรณเขตต์ ได้แก่ 1) หนังสือประวัติ เชิดชูเกียรติ ทิว บูรณเขตต์ ปี 2536 โดย สุพจน์ พุกขวัน (Pruksawan, 1993) 2) ข้อความป้ายจัดแสดงพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี ได้แก่ ภาพสำเนาป้าย ภาพถ่ายคำบรรยายวัตถุจัดแสดง, และ 3) คลิปสัมภาษณ์ที่บันทึกในพิพิธภัณฑ์ โดยข้อ 2 และ 3 จะศึกษาที่ติดตั้งปรากฏในพิพิธภัณฑ์ช่วงเดือน มกราคม – กรกฎาคม ปี พ.ศ. 2568 เท่านั้น โดยแหล่งข้อมูลที่ทำการศึกษาจะต้องเป็นสื่อที่ไม่ใช่บุคคล และข้อความที่สร้างสรรค์ขึ้นเป็นเนื้อเพลงเป็นเพียงเนื้อความที่ยังไม่ได้ผสมผสานกับดนตรี

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ด้วยการวิเคราะห์และสร้างสรรค์ด้วยการลำดับ แรงบันดาลใจ ด้วยการศึกษาศิลปะพุทธศิลป์และประวัติและตัวตนของทิวบูรณเขตต์ผ่านเอกสาร นำไปสู่แนวความคิดการประพันธ์เนื้อด้วยหลักการสัญลักษณ์วิทยา ตามกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ที่ประยุกต์จากปรีชา เกาทอง (Thauthong, 2014)

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแบบดั้งเดิม (Conventional Content Analysis) ร่วมกับการสังเกตการณ์ภาคสนาม โดยมุ่งเน้นการศึกษาประวัติของศิลปินแห่งชาติผ่านสื่อที่ไม่ใช่บุคคล เพื่อนำผลการสังเกตมาจัดทำเป็นข้อมูลสำหรับการสร้างสรรค์ เพื่อสร้างสรรค์ประพันธ์เนื้อเพลง ทิว เนื้อ กาล กระบวนการวิจัยประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประชากร (Population) เอกสารและสื่อประวัติที่เกี่ยวข้องกับ ทิว บูรณเขตต์ ได้แก่ 1) หนังสือประวัติ เชิดชูเกียรติ ทิว บูรณเขตต์ ปี 2536 โดย สุพจน์ พุกขวัน 2) ข้อความป้ายจัดแสดงพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี ได้แก่ ภาพสำเนาป้าย ภาพถ่ายคำบรรยายวัตถุจัดแสดง, และ 3) คลิปสัมภาษณ์ที่บันทึกในพิพิธภัณฑ์ โดยข้อ 2 และ 3 จะศึกษาที่ติดตั้งปรากฏในพิพิธภัณฑ์ช่วงมกราคม – กรกฎาคม ปี พ.ศ. 2568 เท่านั้น

กลุ่มตัวอย่าง (Sampling) เลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยคัดเลือกสื่อที่ กล่าวถึงอย่างชัดเจน ได้แก่ ชีวิตการทำงานของทวิ การสะสมของเก่า งานบูรณะ ลักษณะพุทธศิลป์ เช่น สี แสง ท่าทาง สัดส่วน และค่ายกย่องเชิงประวัติศาสตร์หรือวิชาการ.

เกณฑ์คัดเลือก (Criteria) ข้อความหรือช่วงคลิปที่อธิบายเหตุการณ์ การกระทำ ลักษณะงานตามหัวข้อข้างต้น ป้ายจัดแสดงที่มีคำบรรยายวัตถุหรือประวัติ คำบรรยายภาพที่อธิบายที่มาและความหมายของวัตถุ ยกเว้น ข้อมูลที่เป็นเพียงการกล่าวถึงทั่วไปโดยไม่มีรายละเอียดเชิงเนื้อหา สื่อที่ซ้ำซ้อนโดยไม่มีข้อมูลเพิ่ม สื่อที่ไม่สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาได้.

การสังเกตการณ์ภาคสนาม (Field observation) ผู้วิจัยใช้วิธีการดำรงอยู่กับพื้นที่ (Immersion) ณ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจันทวีและโรงหล่อพระ เพื่อซึมซับบรรยากาศ วิถีชีวิต และบันทึกข้อมูลเชิงสุนทรียภาพสำหรับนำมาใช้ประกอบอารมณ์และความรู้สึก

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collective) ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อความถูกต้องของเนื้อหา ได้แก่ การสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติดังต่อไปนี้ 1) รวบรวมไฟล์ต้นฉบับและสำเนาดิจิทัลของทุกแหล่งที่มีอยู่ 2) สแกนหรือถ่ายภาพป้ายและคำบรรยายในรายละเอียดสูงเก็บเป็นไฟล์ภาพและสำเนาข้อความ 3) ทำ transcription ของคลิปสัมภาษณ์ทั้งหมด ระยะเวลาเริ่ม สิ้นสุดของแต่ละช่วงคำพูด 4) สร้างฐานข้อมูลในรูปแบบตาราง โดยบันทึกหมวดสำคัญ เช่น รหัสหน่วย ข้อความต้นฉบับ ความหมาย ประเภทสัญญา 5) สำรองข้อมูลและจัดเก็บไฟล์ต้นฉบับพร้อมบันทึกเวอร์ชัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้เกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหาแบบดั้งเดิม (Conventional Content Analysis) เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สำหรับงานวิจัยที่ยังไม่มีทฤษฎีรองรับหรือยังไม่เคยมีการศึกษาเชิงลึกมาก่อน จุดเด่นของวิธีนี้คือ ไม่กำหนดรหัสหรือหัวข้อไว้ล่วงหน้า แต่ให้รหัสและหัวข้อเกิดขึ้นจากการอ่านและทำความเข้าใจข้อมูลโดยตรงระหว่างการวิเคราะห์ (Hsieh & Shannon, 2005) มีขั้นตอนโดยสรุปตามลำดับดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์เนื้อหาแบบดั้งเดิมเน้นการสร้างการเข้าใจจากข้อมูลจริง โดยผู้วิจัยจะอ่านเอกสารหรือข้อความเพื่อให้เห็นความหมายที่ซ่อนอยู่ในข้อมูล ไม่อิงกรอบทฤษฎีเดิม

2) ขั้นตอนการวิเคราะห์ เริ่มจากการอ่านข้อมูลทั้งหมดเพื่อทำความเข้าใจ จากนั้นจึงค้นหาคำหรือข้อความที่สะท้อนความหมาย แล้วกำหนดรหัส (Code) เพื่อแทนความหมายเหล่านั้น ทำการเปิดรหัส (Open Coding) และปรับให้เหมาะสม ก่อนนำรหัสที่ได้มาจัดกลุ่มเป็นหัวข้อเรื่อง (Category) และหัวข้อเรื่องรอง (Subcategory) ตามความสัมพันธ์ของความหมาย

ผลลัพธ์ของการวิเคราะห์ ได้กลุ่มหัวข้อเรื่องที่ประกอบด้วยรหัสที่มีความหมายใกล้เคียงกัน แต่ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังประยุกต์แนวคิดของ Charles Peirce ได้แก่ ไอคอนที่สะท้อนรูปลักษณ์และคุณลักษณะดัชนีที่ชี้ถึงการกระทำและเหตุการณ์ และสัญลักษณ์ที่สะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรมและอุดมคติ มาเป็นกรอบเชิงสัญลักษณ์ในการนำไปเรียบเรียงเนื้อหาจากการค้นพบด้วยหน่วยวิเคราะห์ จากนั้นนำข้อมูลชุดนี้ไปประยุกต์กับแนวคิดงานวิจัยสร้างสรรค์เชิงปัญญาและประพันธ์ข้อความ เป็นเนื้อเพลง

เกณฑ์การเลือกหน่วยวิเคราะห์ จะต้องมาจากชุดเกณฑ์ตัวอย่าง ได้แก่ ชีวิตการทำงาน (รหัส L) การสะสม (รหัส C) การบูรณะ (รหัส B) ลักษณะพุทธศิลป์ (รหัส A) ค่ายก่อง (รหัส H) จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับเป็นฐานคิดในการประพันธ์บทเพลง

ตารางที่ 1 ตารางแสดงไฟล์ข้อมูลพื้นฐานที่เก็บสำหรับแต่ละหน่วยวิเคราะห์

รหัสหน่วย	ข้อความต้นฉบับ	ความหมาย	ประเภทสัญลักษณ์
L001	ข้อความตัวอย่าง	ชีวิตการทำงาน	Icon, Index, Symbol
C002	ข้อความตัวอย่าง	การสะสม	Icon, Index, Symbol
B003	ข้อความตัวอย่าง	การบูรณะ	Icon, Index, Symbol
A004	ข้อความตัวอย่าง	ลักษณะพุทธศิลป์	Icon, Index, Symbol
H005	ข้อความตัวอย่าง	ค่ายก่อง	Icon, Index, Symbol

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในส่วนนี้สามารถสรุปและเรียบเรียงเป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน 3 ประการ เพื่อให้เห็นภาพรวมของการค้นพบและการนำไปใช้ในการสร้างสรรค์เนื้อเพลงประกอบสารคดี ประกอบไปด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปที่ค้นพบจากสื่อและการสังเกตภาคสนาม 2) การจัดหมวดหมู่ขั้นต้นตามกรอบสัญลักษณ์ของเพียร์ซ 3) จินตนาการในการสร้างเนื้อเพลง

1. ข้อมูลทั่วไปที่ค้นพบจากสื่อและการสังเกตภาคสนาม

จากการศึกษาชีวประวัติและสื่อประวัติ ตลอดจนข้อมูลด้วยการสังเกตภาคสนาม ของทวิ บุณเขตต์ พบว่ามีสาระสำคัญที่สะท้อนทั้งชีวิตการทำงาน การสะสม การบูรณะ ลักษณะพุทธศิลป์ และค่ายก่อง ข้อมูลเหล่านี้ไม่เพียงเป็นข้อเท็จจริงเชิงประวัติ แต่ยังมีมิติทางคุณค่าและความหมายที่สามารถนำมาตีความต่อได้

1.1 ชีวิตการทำงาน

จำลอง เอก ทวิ บุณเขตต์ เกิด พ.ศ. 2475 และปัจจุบันอายุ 94 ปี (พ.ศ. 2569). เริ่มต้นจากความยากจนเดินทางไปกรุงเทพฯ ในช่วงวันหยุดเพื่อฝึกงานศิลปะกับอาจารย์ที่ โรงเรียนเพาะช่างจนเกิดความชำนาญด้านปั้นและหล่อ เมื่อกลับมาที่จังหวัดพิษณุโลกท่านผันตัวเป็นช่างหล่อพระมีอาชีพ พัฒนาฝีมือจนมีชื่อเสียงและต่อมาได้ก่อตั้งโรงหล่อพระสกุลช่างจำทวีที่เป็นศูนย์การเรียนรู้และผลิตงานหล่อพระขนาดต่าง ๆ

1.2 การสะสม

ทวิ บุณเขตต์ มีบทบาทเป็นนักสะสมเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ เมื่อคนทิ้งขว้างของเก่า ท่านจะออกเดินรวบรวมเครื่องใช้พื้นบ้าน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องสังคโลก และพระเครื่อง จนกลายเป็นคอลเล็กชันขนาดใหญ่ที่ต่อมาพัฒนาเป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี พื้นที่เก็บรักษาวิถีชีวิตและวัตถุท้องถิ่น เปิดให้ประชาชน นักศึกษา และนักวิจัยเข้าศึกษา เป็นตัวอย่างการเปลี่ยนของที่ถูกทอดทิ้งให้กลายเป็นมรดกชุมชน

1.3 การบูรณะ

งานของทวิ บุณเขตต์ ครอบคลุมการบูรณะและการหล่อพระเพื่อใช้ในพิธีกรรมและการจัดแสดง ท่านใช้วิธีการทำงานที่ประณีต เช่น การหล่อแยกชิ้นแล้วนำมาเชื่อมต่อเพื่อให้ลวดลายคมชัด แม้จะมีต้นทุนและเวลาสูงกว่าการ

หล่อครั้งเดียว โรงหล่อของท่านยังเป็นสถานที่ฝึกงานให้ช่างรุ่นใหม่และเป็นแหล่งรับงานบูรณะจากวัดและหน่วยงานต่าง ๆ ในภูมิภาค

1.4 ลักษณะพุทธศิลป์และแนวความงาม

ทัศนะของทวีต่อพุทธศิลป์คือ “การบูชาด้วยใจ งานเริ่มจากการบรรจงความรักและการสลักด้วยใจ มากกว่าจะเริ่มจากเทคนิคเพียงอย่างเดียว ผลงานเน้น สัดส่วนทองคำ (Golden Ratio) และการออกแบบให้สวยงามเมื่อมองจากมุมกราบไหว้ มีท่าทางและอิริยาบถที่เชื่อมโยงกับสัญลักษณ์ทางศาสนา เช่น ดอกบัว เทคนิคการทำงานสะท้อนความประณีตเหนือกระแสนิยม และจริยธรรมของผู้สร้าง เช่น การทำลายพิมพ์หลังผลิตเพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของวัตถุ

1.5 ค่ายก่องและบทบาทสาธารณะ

ผลงานและการอุทิศตนของทวีบูรณเขตต์ได้รับการยกย่องทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ท่านได้รับตำแหน่งศิลปินแห่งชาติ และได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติหลายครั้ง นอกจากการสร้างงานยังมีบทบาทสาธารณะในด้านการให้ทุนการศึกษา การเป็นวิทยากร และการส่งต่อทักษะให้ช่างรุ่นหลัง ผลงานและพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวีจึงทำหน้าที่เป็นแหล่งความรู้ของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

2. การจัดหมวดหมู่ขั้นต้นตามกรอบสัญญาของเพียร์ซ

ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาจัดหมวดหมู่ตามกรอบสัญญาของ Charles Peirce ได้แก่ ไอคอน ที่สะท้อนรูปลักษณ์และคุณลักษณะ ดัชนี ที่ชี้ถึงการกระทำและเหตุการณ์ และสัญลักษณ์ที่สะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรมและอุดมคติ การจัดหมวดหมู่เช่นนี้ทำให้ข้อมูลที่หลากหลายถูกแปลงเป็นโครงสร้างที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ซึ่งสามารถจัดออกมาเป็นกลุ่มคำได้ดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การจัดหมวดหมู่ข้อความที่พบและกลุ่มข้อความที่จัดหมวดหมู่จากแหล่งข้อมูล

สรุปข้อความที่พบ	กลุ่มข้อความที่จัดหมวดหมู่จากแหล่งข้อมูล	หมวดหมู่	ประเภทสัญลักษณ์
1. สร้างสรรค์ด้วยความตั้งใจอย่างสูง	แสดงเจตนาและค่านิยมของศิลปิน ต่อความเชิงวัฒนธรรม	ชีวิตการทำงาน	Symbol
2. ความตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์	ชี้ถึงกระบวนการปฏิบัติและความเพียรของช่าง	ชีวิตการทำงาน	Index
3. การแสวงสรหานานาเครื่องคราด้วยทรัพยากร	เป็นทัศนคติ/ค่านิยมที่ขับเคลื่อนการสะสม	การสะสม	Symbol
4. หวังว่าเครื่องประดับเหล่านี้จะอยู่กับสิ่งที่รักตลอดไป	ชี้ถึงพฤติกรรมเชิงปฏิบัติสะสมด้วยการใช้ทรัพยากรเพื่อรวบรวม	การสะสม	Index
5. สวยงามอย่างสมบูรณ์แบบ	แสดงความปรารถนาเชิงคุณค่าและความยั่งยืน	การสะสม / ค่ายก่อง	Symbol
6. ความงดงามมีค่าเกินนิยาม	อ้างอิงรูปลักษณ์ที่มองเห็นได้ เช่น สัดส่วนทองคำ	ลักษณะพุทธศิลป์	Icon

ตารางที่ 2 การจัดหมวดข้อความที่พบและกลุ่มข้อความที่จัดหมวดหมู่จากแหล่งข้อมูล (ต่อ)

สรุปข้อความที่พบ	กลุ่มข้อความที่จัดหมวดหมู่ จากแหล่งข้อมูล	หมวดหมู่	ประเภท สัญลักษณ์
7.ความงดงามที่โดดเด่นและ สง่างาม	สุนทรียะเชิงนามธรรม ต้อง ตีความร่วมทางวัฒนธรรม	ลักษณะพุทธศิลป์	Symbol
8.พลังความงามที่ละเมียดละไม ดั่งบทกวี	เน้นรูปลักษณ์ภายนอกที่ผู้ชม รับรู้ได้	ลักษณะพุทธศิลป์	Icon
9.การบูรณะอย่างยิ่งใหญ่และ สมบูรณ์แบบ	เปรียบเปรยเชิงวรรณศิลป์ ให้ ความหมายเชิงอารมณ์	ลักษณะพุทธศิลป์ / ค่ายก ย่อง	Symbol
10.มีค่าสูงและคงอยู่ตลอดกาล	ชี้ถึงการกระทำ/กระบวนการ ฟื้นฟูที่เป็นเหตุการณ์จริง	การบูรณะ	Index
11.บุคคลที่มีความสามารถหรือ วิสัยทัศน์เหนือยุคสมัย	ให้ความหมายเชิงมูลค่าและ มรดกทางสังคม	ค่ายกย่อง	Symbol
12.การจารึกชื่อและผลงานให้ คงอยู่ตลอดไป	ป้ายชื่อตีความเชิงยกย่องทาง สังคม	ค่ายกย่อง	Symbol
13.การจารึกความรักลงไป อย่างประณีต	ความหมายเชิงมรดกและการ ยืนยันสถานะทางสังคม	ค่ายกย่อง	Symbol

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า จากการจัดหมวดหมู่ข้อมูลขึ้นต้นตามกรอบสัญลักษณ์ของ Charles Peirce (1955) สามารถเห็นได้ว่าข้อความจากแหล่งข้อมูลชีวประวัติและสื่อประวัติของทวี บุรณขัตต์ ถูกแปลงเป็นโครงสร้างที่ชัดเจน และตรวจสอบได้ โดยแบ่งออกเป็นสามประเภทหลักคือ ไอคอนที่สะท้อนรูปลักษณ์และคุณลักษณะของงานศิลป์ ดัชนีที่ชี้ถึงการกระทำและเหตุการณ์จริงในชีวิตการทำงานและการบูรณะ และ สัญลักษณ์ ที่สะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรม อุดมคติ และการยกย่องเชิงสังคม

การจำแนกเช่นนี้ทำให้ข้อมูลที่หลากหลายถูกจัดเป็นหมวดหมู่ที่มีความหมายเฉพาะ สามารถใช้เป็นฐานในการสร้างสรรค์เนื้อเพลงได้อย่างมีระบบ โดยแต่ละหมวดหมู่ไม่เพียงบอกเล่าเรื่องราวเชิงประวัติ แต่ยังทำหน้าที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางความคิด ที่เปิดพื้นที่ให้เกิดจินตนาการและการตีความเชิงสร้างสรรค์ ผลลัพธ์คือการได้วลีสำคัญและภาพเชิงสัญลักษณ์ที่พร้อมนำไปใช้เป็นแกนของเนื้อเพลง ซึ่งจะช่วยให้เพลงประกอบสารคดีสะท้อนทั้งชีวิตการทำงาน คุณค่าทางศิลป์ และอัตลักษณ์ของทวี บุรณขัตต์

3. จินตนาการในการสร้างเนื้อเพลง

เมื่อข้อมูลถูกจัดหมวดหมู่แล้ว จึงถูกนำมาใช้เป็นสิ่งแวดล้อมทางความคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์เนื้อเพลง โดยผู้วิจัยเลือกวลีสำคัญและภาพเชิงสัญลักษณ์มาเป็นแกนของเนื้อหา แล้วร้อยเรียงเป็นโครงเรื่องเพลงที่เล่าเหตุการณ์ ย้ำคุณค่า และค้นหาอัตลักษณ์ ผลลัพธ์คือเนื้อเพลงที่มีรากฐานเชิงประวัติและความหมายเชิงวัฒนธรรม สามารถสื่อสาร

อัตลักษณ์ของช่างฝีมือและคุณค่าทางพุทธศิลป์ได้อย่างมีเหตุผล สามารถจัดออกมาเป็นเนื้อเพลงทวิเหนือกาลที่ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ดังตารางที่ 3 ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 การสร้างสรรค์เพลง ทวิ เหนือ กาลและตีความสัญลักษณ์ของ Charles Peirce

เนื้อเพลง “ทวิเหนือกาล” ที่สร้างสรรค์	หมวดหมู่	ประเภท สัญลักษณ์	ความสอดคล้องกับประวัติและพุทธศิลป์
1.บรรจงความ รักด้วยกานต์ สลัก	ชีวิตการทำงาน	Symbol	สะท้อนเจตนาและค่านิยมการทำงานของทวิ ที่เน้น “ใจ” และความประณีตมากกว่าทักษะเพียงอย่างเดียว
2.ความตระหนัก ให้อนุรักษ์	การสะสม	Symbol / Index	แสดงทัศนคติอนุรักษ (symbol) และชี้ถึงการกระทำจริง ในการรวบรวมของเก่า (index)
3.พุทธลักษณะนี้ ให้เป็นพุทธบูชา	ลักษณะพุทธศิลป์	Symbol	สอดคล้องกับการหล่อพระเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ซึ่งเป็น ความหมายเชิงศาสนาและวัฒนธรรม
4.แสวงสรรหา นานาเครื่องครา ด้วยทรัพย์	การสะสม	Index	ชี้ถึงพฤติกรรมเชิงปฏิบัติของการใช้ทรัพย์รวบรวมวัตถุ โบราณตามประวัติ
5.หวังประดับให้ อยู่คู่รักษ์	การสะสม	Symbol	แสดงความมุ่งหวังเชิงคุณค่าและความยั่งยืนของการ จัดเก็บและจัดแสดงมรดกท้องถิ่น
6.ถ่องถ่องไม่ แคล้วงามพริ้ง	ลักษณะพุทธศิลป์	Icon / Symbol	Icon อ้างอิงรูปลักษณะเชิงสัดส่วนทองคำ Symbol ยกย่องค่านิยมความงามที่สมบูรณ์แบบ
7.จิตบรรจง คล่องคง มะล่าว เมลา	ชีวิตการทำงาน	Index / Icon	Index ชี้ถึงเทคนิคการทำงานประณีต Icon รูปลักษณะ ลวดลายที่เกิดจากเทคนิคดังกล่าว
8.เลอค่า ตราบ นานานนินรันตร์	คำยกย่อง	Symbol	สะท้อนการยกย่องและการจารึกคุณค่าให้คงอยู่ใน ประวัติศาสตร์และความทรงจำสังคม
9.ค่าของความ งดงาม เกิน นิยาม	ลักษณะพุทธศิลป์	Symbol	แสดงสุนทรีย์เชิงนามธรรมของพุทธศิลป์ที่ยากจะ ประเมินเป็นมูลค่า
10.ชายผู้มาก่อน กาล	คำยกย่อง	Symbol	เป็นป้ายชื่อตีความเชิงยกย่องที่หายากและชุมชนใช้เรียก ทวิ สะท้อนวิสัยทัศน์เหนือยุค
11.วิภา อภิราม	ลักษณะพุทธศิลป์	Icon / Symbol	Icon รูปลักษณะสง่างามขององค์พระ Symbol การ ยอมรับเชิงคุณค่าและความงามระดับสากล
12.บูรณามาก เกินทวิ	การบูรณะ	Index / Symbol	Index ชี้ถึงการบูรณะจริงที่ทำ Symbol เล่นคำเชิงมรดก และการกักการฟื้นฟู ให้สอดคล้องกับชื่อ บูรณะ บูรณา

ตารางที่ 3 การสร้างสรรค์เพลง ทวี เหนือ กาลและตีความสัญลักษณ์ของ Charles Peirce (ต่อ)

เนื้อเพลง “ทวีเหนือกาล” ที่สร้างสรรค์	หมวดหมู่	ประเภท สัญลักษณ์	ความสอดคล้องกับประวัติและพุทธศิลป์
13.อุทฺธิงาม เพริศพราราว กวี	ลักษณะพุทธศิลป์	Symbol	เปรียบเปรยเชิงวรรณศิลป์ที่เน้นพลังความงามและความ ละเอียดของงานศิลป์
14.จารึกให้นาม ทวีนี้อยู่เหนือ กาล	คำยกย่อง	Symbol / Index	Symbol ความมุ่งหมายเชิงมรดก Index เป็นเป้าหมาย ปฏิบัติที่โครงการต้องการบรรลุ

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าการสร้างสรรค์เพลงทวี เหนือ กาล และการตีความสัญลักษณ์ตามกรอบสัญลักษณ์ของ Charles Peirce (1955) พบว่าแต่ละบรรทัดของเพลงมีรากฐานเชื่อมโยงกับชีวประวัติและพุทธศิลป์ของทวี บุณยเขตต์ อย่างชัดเจน โดยสามารถแบ่งออกเป็นสามมิติสำคัญคือ 1) มิติชีวิตการทำงานที่เนื้อเพลงสะท้อนเจตนาและค่านิยมที่เน้น “ใจ” ความรัก และความประณีตในการสร้างงานศิลป์ พร้อมทั้งชี้ถึงกระบวนการทำงานจริงที่ต้องใช้ความเพียรและเทคนิคละเอียดอ่อน 2) มิติการสะสมและการบูรณะ เนื้อเพลงแสดงทัศนคติอนุรักษและการกระทำเชิงปฏิบัติในการรวบรวมและฟื้นฟูวัตถุโบราณ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของทวี บุณยเขตต์ ในฐานะผู้อนุรักษ์และผู้บูรณะมรดกท้องถิ่น 3) มิติพุทธศิลป์และคำยกย่อง เนื้อเพลงสะท้อนทั้งรูปลักษณ์เชิงสุนทรียะ (icon) และคุณค่าทางวัฒนธรรม (symbol) เช่น การหล่อพระเพื่อพุทธบูชา การยกย่องคุณค่าความงาม และการจารึกชื่อให้คงอยู่เหนือกาล

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หลัก คือเพื่อวิเคราะห์ชีวประวัติและความงามพุทธศิลป์ของทวี บุณยเขตต์ ผ่านสื่อประวัติและจัดกลุ่มเนื้อหาสัญลักษณ์ในการประพันธ์บทเพลง ทวี เหนือ กาล กระบวนการวิจัยผลานการอ่านเชิงเนื้อหา (content analysis) กับกรอบสัญลักษณ์วิทยาและงานวิจัยศิลปะสร้างสรรค์ ทำให้สามารถดึงคำสำคัญ ภาพเชิงสัญลักษณ์ และข้อมูลซ้ำซ้อนจากแหล่งข้อมูลหลัก ได้แก่ หนังสือประวัติ ป้ายจัดแสดง ภาพคำบรรยาย และคลิปสัมภาษณ์ แล้วจัดกลุ่มเป็นแก่นหลักทำเรื่อง คือ ชีวิตการทำงาน การสะสม การบูรณะ ลักษณะพุทธศิลป์ และคำยกย่อง

การวิเคราะห์ชี้ว่าแต่ละแก่นสาระมีบทบาทเชิงความหมายที่แตกต่างกันและสามารถนำไปใช้ในการออกแบบโครงสร้างเนื้อเพลงได้อย่างเป็นระบบ แก่นที่เล่าเหตุการณ์หรือกระบวนการ เช่น ชีวิตการทำงาน การสะสม การบูรณะใช้ไปกับการเล่าเรื่องราวเป็นท่อนย่อย (Verse) โดยใช้ข้อความที่อธิบายเหตุการณ์ สถานการณ์

หรือการกระทำเป็นแกนเล่า ส่วนแกนที่สะท้อนคุณค่า ความศรัทธา และมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ลักษณะพุทธศิลป์ ค่ายกย่อง นำไปใช้เทียบเคียงในท่อนที่ต้องการย้ำความหมายและสร้างการจดจำ (chorus/hook) เพราะทำหน้าที่เป็นข้อความเชิงอุดมคติที่สรุปแก่นเรื่องและกระตุ้นความรู้สึกร่วมของผู้ฟัง ในการวิจัยนี้มีการเล่นคำในการประพันธ์เนื้อเพลงเช่น “บรรจงความรักด้วยกานต์สลัก” เป็นการเลือกใช้คำว่า กานต์ ที่มีความหมายว่า ใจ เพื่อสื่อความหมายว่า การสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์และพิธีกรรม ใจเป็นหลักในการสร้างสรรค์งาน หรือจะเป็นคำว่า “ถ่องถ่องไม่แคล้วงามพริ้ง รจิตบรรจงคล้องคองมะล่าวเมลา” คือคำที่ตั้งใจสื่อความหมายถึงพุทธศิลป์ว่า ถึงแม้จะหล่อพิมพ์ตามจินตนาการขึ้นใหม่ตามแบบสกุลช่างจำหวิ แต่ก็สวยงามสอดคล้องกับองค์พระพุทธรูปชินราชองค์จริงในเชิงพุทธศิลป์จนได้รับการยอมรับ

เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยสอดคล้องและต่อยอดแนวคิดสำคัญงานวิจัยงานวิเคราะห์สัญญาณในเพลงมาร์ชของโรงเรียน (Yasinee, 2021) แสดงให้เห็นวิธีการจำแนกชั้นความหมายในเนื้อเพลงเพื่ออ่านอุดมการณ์ งานวิจัยนี้นำหลักการจำแนกชั้นมาปรับใช้กับเอกสารประวัติ ทำให้การเลือกบรรทัดสำคัญและการวางท่อนคอรัส (chorus) มีฐานเชิงความหมายจากแหล่งต้นทาง ไม่ใช่การตัดสินใจเชิงสุนทรียะลอย ๆ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับการเล่าเรื่องและสัญญาณในเพลงลูกทุ่ง/สตริง (Natthawat, 2019) ที่ยืนยันว่าการจัดวางโครงเรื่องในเพลงต้องเป็นระบบเพื่อให้ท่อนร้อง (verse) และ คอรัส (chorus) ทำงานร่วมกันได้ ผลการศึกษาพบว่า การจัดลำดับเนื้อหาให้เล่าเหตุการณ์ตามชีวประวัติ แล้วใช้ท่อนที่สรุปค่านิยมเป็นจุดย้ำทำให้เพลงทั้งเล่าเรื่องและย้ำความหมายได้พร้อมกัน สอดคล้องกับแนวทางที่งานลูกทุ่ง/สตริงเสนอไว้ สุดท้ายงานที่ว่าด้วยเพลงกับอัตลักษณ์ผู้ประพันธ์ (Parin, 2016) ชี้ว่าเพลงเป็นพื้นที่ประกาศตัวตนของผู้สร้าง ผลของการวิจัยนี้นำแนวคิดนี้มาใช้โดยเลือกวลีและภาพเชิงสัญญาณที่ไม่เพียงสื่อพุทธศิลป์ แต่ยังประกาศอัตลักษณ์ของทิวในฐานะช่างฝีมือและนักอนุรักษ์ เช่น วลี “บรรจงความรักด้วยกานต์สลัก” “ชายผู้มาก่อนกาล” หรือ “ทิว เหนือกาล” ซึ่งเมื่อวางในตำแหน่งที่เด่นของเนื้อเพลงจะทำให้หน้าที่เป็นเครื่องหมายประจำตัวที่ผู้ฟังจดจำได้

ในแง่มุมการสื่อความหมายพุทธศิลปะและในเชิงปฏิบัติ งานวิจัยนี้ได้มีการถอดรหัสจากสัญญาณเพื่อจัดระเบียบด้วยการพัฒนากระบวนการที่ชัดเจนสำหรับการสร้างเนื้อเพลงจากสัญญาณ ได้แก่ การจัดทำ ระเบียบเก็บข้อมูลสำหรับการเข้ารหัสข้อความต้นทาง การสกัดวลีสำคัญ (Lexical anchors) การจัดกลุ่มธีมเพื่อกำหนดบทบาทของแต่ละท่อนเพลง และการร่างเนื้อเพลงต้นแบบ (Annotated lyrics) ที่เชื่อมโยงแต่ละบรรทัดกับแหล่งที่มาและความหมายเชิงสัญญาณ กระบวนการนี้ทำให้การประพันธ์เนื้อเพลงมีรากฐานเชิงประวัติและสามารถอธิบายเหตุผลการเลือกคำหรือภาพเชิงสัญญาณได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับ การพัฒนาและเพิ่มมูลค่างานพุทธศิลป์จังหวัดแพร่ (Panyawai, 2024) ที่พบว่า การจะส่งเสริมพุทธศิลป์สู่คุณค่าเพิ่มขึ้นจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมและสร้างสรรค์จากองค์ความรู้สู่การนำเสนอเรื่องราว แต่ต้องมีวิธีการเชิงระบบในการสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการเพื่อให้เกิดความประณีต

สรุปได้ว่า งานวิจัยนี้ตอบโจทย์วัตถุประสงค์โดยตรง จากการวิเคราะห์ชีวประวัติผ่านสื่อประวัติ สามารถสกัดสัญญาณเชิงความหมาย จัดกลุ่มเป็นธีม และแปลงเป็นเนื้อเพลงต้นแบบที่มีรากฐานเชิงประวัติและความหมายเชิงวัฒนธรรม การเชื่อมโยงกับงานวิจัยไทยที่เกี่ยวข้องช่วยยืนยันกรอบทฤษฎีและเพิ่มความเป็นไปได้เชิงปฏิบัติ

ทำให้ผลงานเนื้อเพลงที่เกิดขึ้นมีศักยภาพในการสื่อสารมรดกพุทธศิลป์ของทวิ บุรณเขตต์ สู่ผู้ชมร่วมสมัยอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการศึกษา

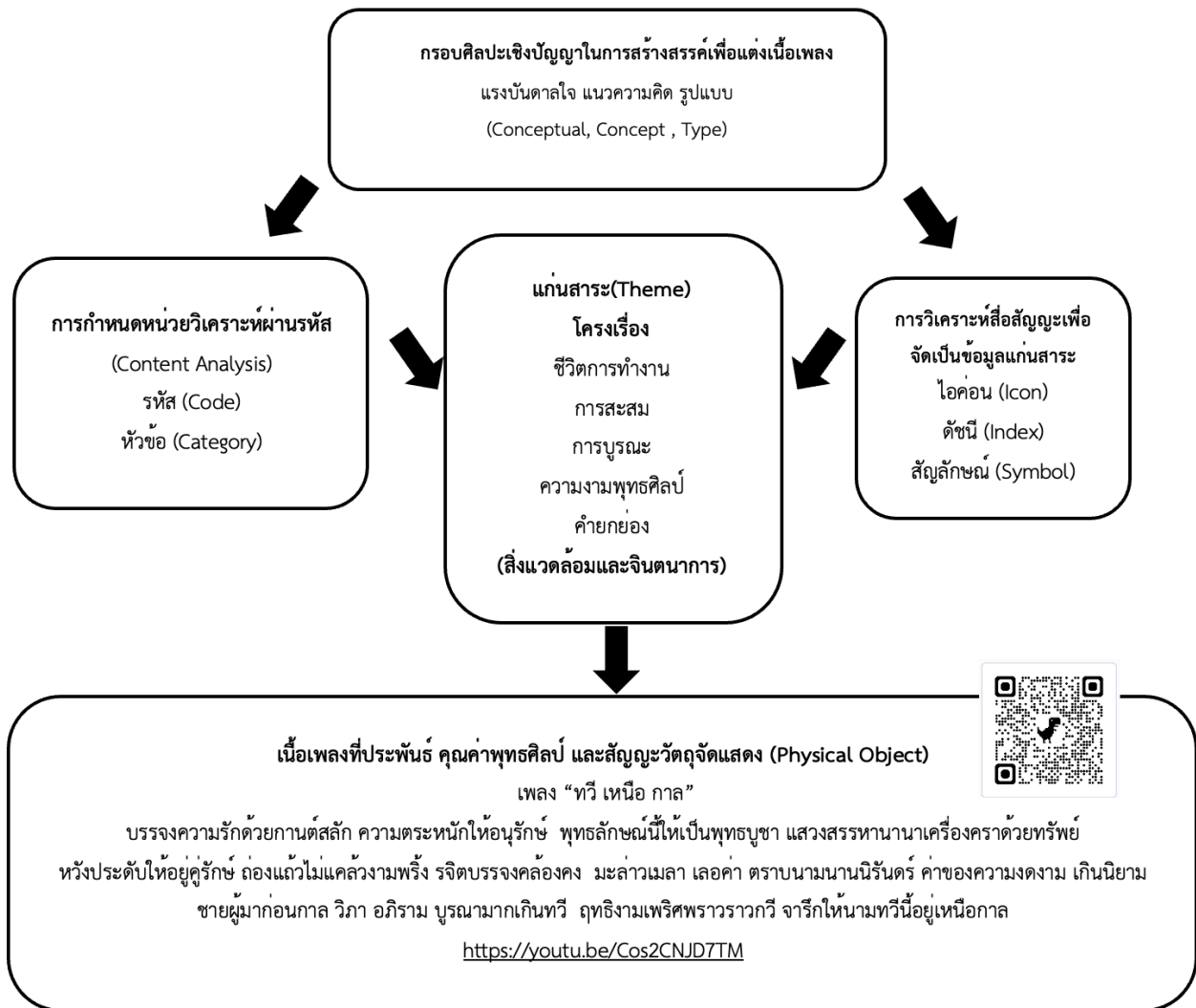
งานวิจัยฉบับนี้นำเสนอกรอบความคิดและกระบวนการปฏิบัติที่เชื่อมโยงระหว่างแนวคิดการวิจัยสร้างสรรค์ของปรีชา เถาทอง กับทฤษฎีสัญญาของชาลส์ เพียร์ส เพื่อแปลงชีวประวัติและสื่อประวัติของทวิ บุรณเขตต์ให้กลายเป็นวัตถุดิบเชิงความหมายสำหรับการประพันธ์เนื้อเพลงประกอบสารคดี ผลการศึกษาชี้ให้เห็นองค์ความรู้สำคัญสามประการที่ประสานกันอย่างเป็นระบบ

ข้อแรก กรอบศิลปะเชิงปัญญาในการสร้างสรรค์เพื่อแต่งเนื้อเพลง ประยุกต์ใช้แนวคิดของปรีชา เถาทอง เพื่อเน้นกระบวนการคิดและการตีความก่อนการปฏิบัติ และตีกรอบการวิเคราะห์ความหมายเพื่อการจัดหมวดหมู่ข้อมูล ชีวประวัติและวัตถุดิบจัดแสดงทำหน้าที่เป็นแรงบันดาลใจ

ข้อสอง การวิเคราะห์สื่อสัญญาเพื่อจัดเป็นข้อมูลแก่นสาระ เอกสารประวัติและสื่อพินิจทัศน์สามารถอ่านเป็นหน่วยความหมายที่มีโครงสร้างได้ เมื่อผสานการวิเคราะห์เนื้อหาเข้ากับกรอบเพียร์ส ข้อความ ภาพ และวลีจะถูกจัดเป็น ไอคอน รูปสัญลักษณ์และคุณลักษณะ ดัชนีเป็นการกระทำและเหตุการณ์ สัญลักษณ์เป็นความหมายเชิงวัฒนธรรม ทำให้การสกัดคำสำคัญสำหรับเนื้อเพลงมีหลักฐานอ้างอิงและตรวจสอบได้

ข้อสาม การกำหนดหน่วยวิเคราะห์ผ่านรหัส รายการวลีที่เป็นแก่น และเรียบเรียงเนื้อเพลงที่ผูกแต่ละบรรทัดกับแหล่งที่มาและความหมายเชิงสัญญา ทำให้การตัดสินใจเชิงสร้างสรรค์มีเหตุผลเชิงวิชาการ

เมื่อนำมาจัดกลุ่มเป็นแก่นสาระหลักห้าเรื่อง ชีวิตการทำงาน การสะสม การบูรณะ ลักษณะพุทธศิลป์ ค่ายกย่อง จะสามารถวางโครงเรื่องเนื้อเพลงโดยเชื่อมข้อความเชิงดัชนีกับเหตุการณ์ ข้อความเชิงสัญลักษณ์กับคุณค่า และข้อความเชิงไอคอนกับรูปลักษณ์ ทำให้เกิดเป็นผลลัพธ์คือเนื้อเพลงที่มีรากฐานเชิงประวัติและความหมายเชิงวัฒนธรรม สามารถสื่ออัตลักษณ์ของช่างฝีมือและคุณค่าทางพุทธศิลป์แก่ผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ทำให้ผลงานเนื้อเพลงไม่เพียงงดงามทางภาษา แต่ยังเป็นสื่อที่รักษาและสื่อสารมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีความหมายดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการศึกษา

งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์นี้ได้ถ่ายทอดเรื่องราวของทวิ บูรณเขตต์ ผ่านการผสมผสานแนวคิดการวิจัยสร้างสรรค์เชิงศิลปะของปรีชา เกาทอง เข้ากับทฤษฎีสัญญาของชาลส์ เพียร์ส เพื่อแปลงชีวประวัติและสื่อประวัติให้เป็นวัตถุเชิงความหมายสำหรับการประพันธ์เพลง ทวิ เหนือ กาล

ข้อมูลที่ค้นพบถูกจัดหมวดหมู่ตามกรอบสัญญา ได้แก่ ไอคอนที่สะท้อนรูปลักษณ์และความงามของพุทธศิลป์ ดัชนีที่ชี้ถึงการกระทำและเหตุการณ์จริงในชีวิตการทำงานและการบูรณะ และสัญลักษณ์ที่สื่อคุณค่าทางวัฒนธรรมและอุดมคติ การจำแนกเช่นนี้ทำให้ข้อมูลที่หลากหลายถูกแปลงเป็นโครงสร้างที่ชัดเจนและตรวจสอบได้

เมื่อข้อมูลถูกนำมาสร้างเป็นสิ่งแวดล้อมทางความคิด จึงเกิดจินตนาการในการร้อยเรียงเป็นเนื้อเพลงที่สะท้อนทั้งเจตนา ความเพียร และคุณค่าทางศิลป์ เนื้อเพลง ทวิ เหนือ กาล จึงไม่เพียงเป็นงานกวี แต่ยังเป็นสื่อที่รักษาและสื่อสารอัตลักษณ์ของช่างฝีมือ พร้อมทั้งคุณค่าทางพุทธศิลป์ให้คงอยู่เหนือกาลเวลา.

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการผลิตเพลงประกอบสารคดี งานแสดง หรือสื่อศิลปะอื่น ๆ เพื่อสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของทิว บุณเขตต์ให้เข้าถึงสาธารณะ
2. หน่วยงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงคนรุ่นใหม่กับมรดกทางศิลปและพุทธศิลป์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยยังมีข้อจำกัดที่ต้องคำนึงถึงและแก้ไขเพื่อให้ผลลัพธ์มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น แหล่งข้อมูลที่ใช้จำกัดเฉพาะสื่อที่ไม่ใช่บุคคล จึงขาดมุมมองเชิงปากเปล่าด้วยการสัมภาษณ์ที่อาจให้บริบทอารมณ์และความทรงจำส่วนบุคคล การตีความสัญญาณองค์ประกอบอัตวิสัย แม้จะใช้ระเบียบเก็บข้อมูลรหัสและการตรวจสอบสามเส้าแล้วก็ตาม ควรศึกษาเพิ่มเติม เพื่อวัดความสอดคล้องของการเข้ารหัส กับทฤษฎีหรือผู้เชี่ยวชาญท้องถิ่นเพื่อยืนยันความถูกต้องของการตีความ และการทดลองเชิงปฏิบัติด้วยการนำเนื้อเพลงต้นแบบไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างผู้ฟัง (Qualitative feedback) เพื่อดูว่าข้อความที่สกัดมาสื่อความหมายตามที่ตั้งใจหรือไม่

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามที่ให้ทุนสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2568 และส่งเสริมให้งานสร้างสรรค์นี้ได้เป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์

References

- Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>
- Jaiwang, R. (2021). The use of songs to promote the participation in environmental conservation of Chiangmai people. *Journal of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University*, 15(1), 269–293.
- Natthawat, P. (2019). *Narrative and semiotics in Thai luk thung/string songs* [Master's thesis, Chulalongkorn University].
- Parin, P. (2016). *Semiotics of songs and the reflection of composers' identity* [Master's thesis, National Institute of Development Administration].
- Panyawai, P., Saengthong, P., Srikampha, R., & Phra Ratchakhomakorn. (2025). Development and value adding of Buddhist art wisdom in Phrae Province. *Journal of Graduate Studies Review, MCU Phrae Campus*, 10(1), 80–95.
- Phetruang, N. (2019). The creation of Thai contemporary dance: Vatsasarn. *Silpakorn University Journal*, 39(6), 126–142.

- Peirce, C. S. (1955). Logic as semiotic: The theory of signs. In J. Buchler (Ed.), *Philosophical Writings of Peirce* (pp. 98–119). Dover Publications.
- Pruksawan, S. (1993). *Nangsue prawat choet chu kiat Thawi Burunakhet: Phet nam ek khong wongkan chang sin* [Honorary biography of Thawi Burunakhet: The gem of the artisan world]. Office of the National Culture Commission. Ladprao Press
- Thauthong, P. (2014). Research and knowledge development approaches in academic art creation. *Journal of the Association of Researchers*, 19(2), 5–11.
- Yasinee, B. (2021). *A semiotic study of ideology conveyed in school march songs* [Master's thesis, Naresuan University].